

einde der 16e eeuw op haar hoogtepunt stond), voorstellend Christus aan het kruis, bloedende uit z'n wonden, terwijl het kruis met bloeiende rozen omslingerd is. Beide betekenissen van het woord bloeyende zijn hier in treffende symboliek samen-gevat.

En in beide betekenissen moeten we het nu ook opvatten ten aanzien van dit boek. Want de hoofdpersoon is bloedende (in) door de liefde, maar juist daardoor bloeiende.

Om dit te begrijpen zal het noodig zijn, den gang van het verhaal te kennen.

Twee zusters, Heleen en Kitty, zijn uit logeeren bij een Tante, ergens in een provincie-stadje. Er is groot verschil tusschen de zusters: Heleen, de oudere, is teruggetrokken van aard; ze leeft voor de kunst, schrijft veel in tijdschriften, is ook auteur van romans. Kitty daarentegen, jong meisje nog, is een fleurig levenslustig kind, dat boven alles van gezelligheid en huiselijk vertier houdt. Maar, ofschoon zeer verscheiden van aanleg, de beide zusters houden veel van elkaar: Heleen is vol van moederlijke zorg voor Kitty en deze brengt altijd den zonneschijn in Heleen's eenzaamheid.

Tijdens haar logeerdagen nemen ze deel aan een plaatselijk feest en bij de voorbereidingen daartoe maken ze kennis met verschillende leden van het feest-comité, onder wie ook een jongmenschen is, Hage, die ingenieur worden zal. Voor de zusters huistoe gaan hebben Hage en Kitty elkander in liefde gevonden; maar ze hebben afgesproken, dat niemand er iets van weten zal voor hij z'n diploma heeft, omdat haar vader z'n toestemming niet geven zal tot een verlovings met iemand, die nog niets is in de maatschappij.

Heleen alleen wordt in 't geheim gekend en ze is met Kitty gelukkig. Een jaar zal het wachten moeten duren.

Als de tijd er is, zijn de zusters gelogeerd bij haar grootmoeder in Eerbeek. Daar bereikt ze de tijding, dat Hage ziek is geworden, vlak voor het examen en de gelegenheid niet heeft kunnen benutten. Hij heeft dat aan Kitty's vader geschreven, die nu zelf met z'n dochter komt praten. Kitty aanvankelijk deze beproeving, als van God haar gezonden, tot verwondering, ergens eigenlijk, van Heleen, die gansch anders denkt dan Kitty en vooral dan de „in dogmatische begrippen" verstande grootmoeder.

In Eerbeek verblijft ook een familie uit de plaats hunner inwoning, behoorend tot hun kennissenkring. Aangenomen zoon in die familie is Leonard Lemkema, met wien Heleen al veel heeft gepraat, omdat hij literator is en kunstkriticus als zij. Op een van de vele uitstapjes, die het gezelschap maakt, worden Lemkema en Heleen uitgezonden om kersen te koopen bij een boer. Samen in diens keuken gezeten, zijn ze getuige van een fleurig tooneeltje van onderlinge liefde, als de boer en z'n jonge vrouw spelen met hun kindje en in een snellen blik vinden Lemkema en Heleen hun beider zieleharmonie bij dit tafereel van liefde. Van nu aan weet Heleen dat ze van Lemkema houdt. En in den rijkdom van die bewustheid werkt ze heel den winter met groote opgewektheid — maar Lemkema spreekt zich niet uit.

De volgende zomervacantie brengt de vervulling van Kitty's vreugde, maar de desillusie voor Heleen, als ze bemerkt, dat een ander meisje, Rieke, Lemkema's genegenheid heeft gewonnen.

Heleen wordt nu nog stugger. Alles wat zacht is in haar versterft: ze wordt een militante figuur, ze houdt lezingen, wel met veel succes, maar bevrediging vindt ze niet. Door die lezingen komt ze in aanraking met een officier, die haar opvallend veel attentie bewijst. Eenigen tijd laat ze zich gaan, maar als ze beseft, dat zijn liefde slechts hartstocht is, maakt ze aan de verhouding, of eigenlijk aan het „gefirt", brant een einde.

Ze is dan nog ongelukkiger — en op Kitty's stralende trouwdag breekt haar verdriet in heftig snikken los.

Schrijven kan ze niet meer, sinds Lemkema voor haar verloren is. Ze is niet jaloeus op Rieke, is alleen maar bezorgd over de vraag of die twee gelukkig zijn. Doch haar leven is leeg, doelloos, somber. Om iets te doen te hebben gaat ze voor de acte middelbaar nederlandsch studeren. In twee jaar baalt ze die, maar voldoening geeft dat alles haar niet.

Zoo komt ze in Amsterdam, waar Kitty is gaan wonen. In haar kennissenkring is een jonge dokter, die Heleen raadt zich aan te sluiten bij een gezelschap, dat naar Zwitserland zal reizen. Heleen doet het en op die reis komt de groote keer in haar leven, als op een nacht in de hotelkamer naast de hare een der gasten zelfmoord pleegt. Ze voelt nu de groote gevaren van haar doelloos leven en, terug in Amsterdam, wordt ze verpleegster.

Dan komt de energie in haar leven, in het zorgen voor anderen, het meeleven in smart, 't vertroosten, 't opbeuren, het druk bezig zijn in het werk der liefde en der toewijding. In den omgang met de directrice, een van Kitty's kennissen, verstaat ze wat het zeggen wil: „it is better to have loved and lost, than to have loved not at all"; bij het sterfbed van Kitty's zoonje ziet ze welk een kracht de zegspral der berusting geeft, die na zwaren strijd door Kitty verkiene wordt — maar zielernst vindt ze niet. Ze kan Lemkema niet vergeten. Een enkelen keer heeft ze hem weer ontmoet; ter gelegenheid van de geboorte van z'n dochtertje heeft ze geschreven en een eigen gemaakte verrassing gezonden, maar met dat alles is de stem van haar hart niet stil geworden. Als dan ook dokter Bartlink, dien ze als huisvriend van haar zwager en ook als medicus in het ziekenhuis heeft leeren kennen en waardeeren, haar ten huwelijk vraagt, zegt ze, dat ze niet toestemmen kan, omdat ze nooit gelukkig

met hem zal kunnen zijn. Nog moeilijker wordt haar leven, als ze de doodstijding ontvangt van Rieke, Lemkema's vrouw. Ze wil schrijven, maar dat kan ze niet en dan zoekt ze rust in nog intenser arbeid.

In die dagen krijgt ze in het ziekenhuis ter verpleging een jong schilder, een die brandt van verlangen naar levenskracht, om z'n kunstenaarsidealen te kunnen nastreven, maar die door de sluipende longziekte z'n kracht voelt wegvloeden. Ze beurt hem op níl z'n doofheid, praat heel veel met hem; haar oude liefde voor de kunst gloeit weer op en dat inspireert hem tot nieuwe levenshoop — dan, op een morgen, ziet ze, dat hij 's nachts een bloedspuwing heeft gehad en alle illusie vervlogen is. Weer, als zoo vaak tevoren, komt ze in opstand tegen God en het wordt haar zwaarste strijd, als ze, na eenige dagen den naar huis vervoorden jongeman bezoekt en ervaart, dat deze levensvolle, hopende ziel, sterfensvrede gevonden heeft in het geloof in Christus.

Maar deze strijd is dan ook het zware donker voor het aanlichten van den dageraad. Want nu leert ze dat leven alleen is: leven in God, en dat buiten Hem nergens rust te vinden is. In haar verlofdagen, buiten, in de eenzaamheid van de heide, voltooit zich het proces in haar ziel. En ze keert terug naar haar werk, verblijdt in God en sterk in 't geloof aan Zijn wil en weg.

En dan komt de ontkenning. Want als dan Lemkema komt om nog haar zijn liefde aan te bieden is ze eenzijdig dankbaar, dat hij toch zich heeft uitgesproken, maar weigert ze evenwel, omdat ze, in het geloof niet vereenigd, ook in de liefde nimmer een kunnen zijn.

Ziehier dan den inhoud van het boek. Mijn overzicht is uitvoerig, maar de lezer ziet het, 't gebeuren is veelvuldig en 't geheel gecompliceerd.

Buitengewoon goed is de karakter-ontleding; menschenkennis, levensvisie is de doorgaande trek van heel het boek, en de volle, echte, doorleefde werkelijkheid gloeit uit ieder hoofdstuk op. Heleen is niet een boekenfiguur, maar de echte vrouw, een naar het levende beeld geboetseerde schepping. Er zal ongetwijfeld iets in haar belichaamd zijn, van het zielegebeuren der Schrijfster zelve, want de emotie, die echte kunst kenmerkt, trilt door heel haar geschiedenis heen.

Ongetwijfeld is dit boek een hoogstaande roman; een moderne roman in geheel z'n techniek, een christelijk boek in z'n inhoud, christelijke kunst dus in den rijken zin van het woord. Van dat edel karakter getuigt b.v. het slot. Als Heleen Lemkema's bezoek had aanvaard, zou het alleszins te begrijpen geweest zijn, misschien zelfs wel bevredigd hebben, al was dan die ontkenning ook „roman-achtig" geweest. Maar haar weigering brengt het geheel op een veel hooger plan, omdat daarin de volle consequentie ligt van de bestreden overwinning en de gevonden rust de ware blijkt te zijn. Dat slot is het bloeien in de liefde, omdat het een bloeden is.

Gaarne zou ik enkele bladzijden overschrijven, want beter dan een heel excerpt spreekt een enkel citaat. En dan zou ik zeker kiezen uit de rijke veelheid van literaire schoonheid glinsterende fragmenten, de pagina, die het opgaan van Heleen's dageraad vertelt, haar vinden van het leven dat is in God.

Maar dan zou ik daarbij toch ook een aantekening maken. Niet, omdat in een critiek nu eenmaal gecritiseerd worden moet, want ik wensch dit boek als een uitnemende proeve van christelijke kunst met ingenomenheid te aanvaarden en aan te bevelen. En het is nimmer een genoegen te praten over de gebreken van dat, waarin men genoten heeft en de ontroering der echte schoonheid heeft gevoeld. Neen, juist waar het karakter van dit boek zoo superieur is, vraag ik mij af, is dan de bekeering van Heleen, algemeener, is het leven des geloofs, overal waar dat uitkomt, niet te veel buiten den Christus omgegaan. Het is mij opgevallen, dat de Heilige Schrift, die toch de bron is voor de kennis van het geloof, bijna niet wordt genoemd. En nu wil ik allermint in „dogmatisme" vervallen of op Labadistische wijze de bekeering volgens een eenige methode zien geschieden, maar de Christus der Schriften dient toch in het middelpunt te staan van alle waarachtig geloof. M.i. had de Schrijfster in dezen sterker kunnen accentueeren en — ik zeg het, ten opzichte van een hoog staand boek als dit niet zonder schroom — ook moeten accentueeren. Want het element is er wel, maar het verdonkert doordat al het licht op de goedsaandoeningen valt.

We zijn intusschen met dezen roman weer een eind verder op den goeden weg. Want, ik zei het reeds, als roman staat hij zeker niet beneden het doorsnee-type der „moderne" productie. En dat is een feit van betekenis, niet slechts omdat we op deze wijze onzen jongen menschen leetuur geven kunnen, die de bekoring oefent van literair schoon, maar ook, omdat zoo bewezen wordt, dat de begrippen christelijk en kunst zeer wel vereenigbaar zijn.

Boeken als „De kracht van hunne kracht", dat we de vorige week bespraken, en „In Liefde Bloeyende" aanvaarden we dankbaar, als proeven van christelijke kunst. Maar — op grond van de gemaakte opmerking ten aanzien van het christelijk element zij het mij veroorloofd hierop nog

eens te wijzen, — het christendom van wat de christelijke kunst biedt moet een schriftuurlijk christendom zijn. Ik zeg volstrekt niet, dat het in deze boeken als zoodanig niet uitkomt — in „De kracht van hunne kracht" is het juist een van de sterkst-sprekende eigenschappen — ik zeg het alleen als algemeene conditie, zooals ik de vorige week op de algemeene eischen van techniek den nadruk heb gelegd. Het woordje christelijk in de samenvoeging christelijke kunst dient niet een epitheton alleen te zijn, maar duidt het wezen, de ziel daarvan aan.

Naschrift. Van Alice Nahou ontving ik weer een schrijven, waarin ze den gever van erkentelijkheid betuigt. Haar toestand is redelijk wel. Over de resultaten van de geneeswijze, die ze thans volgt, is ze hoopvol gestemd.

In aansluiting bij wat Dr. Schilder vorige week in z'n Perschoon schreef over eventuele giften, breng ik in herinnering, dat m'n adres is Overtoom 350, Amsterdam. C. T.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

De aanstaande vergadering van de Presbyteriaansche Alliantie te Cardiff in Wales is een week vervroegd en zal bij welzijn aanvangen op Maandag 23 Juni.

In The Quaterly Register, Mei 1924, komt de redacteur terug op een artikel uit de Record, het voornaamste orgaan van de United Free Church, waarin de opmerking werd gemaakt, dat zoo veel staatslieden uit den tegenwoordigen tijd behooren tot een der Kerken met Presbyteriaal kerksysteem. Ik meen van dat artikel ook melding te hebben gemaakt, althans ik las het met belangstelling, hoewel het mij trof, dat geen onzer groote Calvinistische staatslieden daarin werd genoemd. Het is toch erg jammer, dat men aan gene zijde van het kanaal, dat men zelfs in de Kerken, waarmede wij correspondentie onderhouden, zoo weinig van onze kerkelijke aangelegenheden op de hoogte is. Nog meer valt het te betreuren, dat op de groote wereldconferenties, bij ontstentenis van mannen uit onze kringen, aan anderen moet worden gevraagd: wie wij eigenlijk zijn, zooals blijkbaar verleden zomer in Zurich is geschied op de eerste vergadering van de Presbyteriaansche Alliantie op het vasteland van Europa gehouden. De Secretaris van de Alliantie noemde eenmaal in The Quaterly den naam van Prof. Cramer van Utrecht; stel nu eens, dat Dr. J. R. Fleming bij zoo'n man, van een gezindheid als deze hoogleeraar heeft blij gegeven in Hongarije, zijn licht opstak omtrent ons.

Fleming nu komt op genoemd artikel terug en het eert hem, dat hij den naam van Dr. Abraham Kuyper toevoegt aan de rij door Livingstone in De Record genoemd. Hij doet dat met deze woorden: de meest beroemde man onder de Nederlandsche staatslieden van den tegenwoordigen tijd was Abraham Kuyper, een Presbyteriaansch Calvinist van het zuiverste water.

Onder het hoofd „Notes of the time" deelt dezelfde Dr. Fleming nog mede, dat „Professor H. H. Kuyper van de Vrije Universiteit van Amsterdam afgereisd is naar Zuid-Afrika en wel als afgevaardigde door de Synode van de Nederduitsch Gereformeerde Kerken met de bedoeling om den band met de Nederduitsch Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika nauwer aan te halen". Tevens deelt hij mede, dat „Dr. Hepp van Amsterdam den Atlantischen Oceaan over zal steken in dezen zomer om in nauwer aanraking te komen met de Gereformeerde Kerken van Amerika".

De Secretaris der Alliantie uit zijn voldoening dat „onze Nederlandsche Broeders, die aanhangers zijn van de meest strenge Calvinistische overlevering, behoefte gevoelen om in nader contact te komen met de gereformeerden in andere landen".

Hij voegt er aan toe. Datzelfde doel beoogt ook de Presbyteriaansche Alliantie, welk doel zij tracht na te jagen en te bevorderen door elkander geregeld over en weer te bezoeken.

Giovanni Papini, de schrijver van een leven van Christus, is een pas bekeerde van godsdienstloosheid tot het Christendom. Hij is echter een bigotte Rooms-Katholieke geworden, een vijand van het Protestantisme en een voorvechter van de pauselijke opperheerschappij, een warm verdediger van de bul Unam Sanctam, waarin o.a. de stelling wordt uitgesproken „dat het absoluut noodzakelijk is voor de zaligheid van iederen mensch zich te onderwerpen aan den paus van Rome", waarin verder gewaarschuwd wordt tegen de „booschappers van tweedracht en ongehoorzaamheid", die in Italië komen, om de katholieken van den paus afvallig te maken. In den geest van dezen bekeering streeft de politiek van Mussolini en het Fascisme er naar om de Roomsche Kerk sterker dan ooit te voren te maken tot de nationale Kerk van Italië. Fascisme is gelijk aan Contra-reformatie! Een reactie van den Latijnschen geest tegen den vrijheidszin van den geest der Reformatie. Een oude misvatting, alsof er verwantschap zou zijn tusschen Revolutie en Refor-

matie. De roeping o. de geest. denheid a met de ge

De pas. Prof. Jan vriend van heeft o.a. kosten, ve formeerd daar in Zwingli, den in de ricus h meer e het gere

P. S. D foutief ge

Een jon De te I predik hebbe ander kon d met kaa, Molie woord

Ik acht ik „de pr gesteld he mijzelf aa even late die in het even zwaa

Overige nu miu te tentje moe land elka schen, die kon vrag je dan z je met d ster, die komt te

Ik wond

Maar w als daarb schemerig mij te voe Ook zou redacteur eens eerl treden als en David' eenigen g hij met E ontslaat d Prof. Hepp als kronie David-gele Hepp Da mis is, o Reformati en Kunst, Prof. Hepp bruite, v niet me onbekende het „kleur term goed kant der kleurrijk c sche critic moeilij kunst niet die tegen eens bij jaren teru len onree genomen) persgewoc eerst gesc niet veel meende, c van de van Davis Overige kan, als deze hist En mi verband, ik nog 2 dat ik d Calvinism verbinden